

PROGRAMACIÓN DOCENTE DE **IMPROVISACIÓN E ACOMPAÑAMENTO PIANÍSTICO APLICADO Á PEDAGOXÍA III-IV**

CONSERVATORIO SUPERIOR DE MÚSICA DE A CORUÑA

TÍTULO SUPERIOR DE MÚSICA (ENSINANZAS REGULADAS POLO DECRETO 163/2015)

CURSO 2023-2024

1. IDENTIFICACIÓN E CONTEXTUALIZACIÓN										
DISCIPLINA IMPROVISACIÓN E ACOMPAÑAMENTO PIANÍSTICO APLICADO Á PEDAGOXÍA III-IV										
ESPECIALIDADE:	PEDAGOXÍA					ITINERARIOS:		XERAL E DA LINGUAXE MUSICAL		
CARÁCTER:	OBRIGATORIA					TIPO DE CLASE:		COLECTIVA		
DEPARTAMENTO:	IMPROVISACIÓN E ACOMPAÑAMENTO					XEFE DE DPTO.:		PABLO SABIO LADRA		
CURSOS	1º curso	2º curso	3º curso	4º curso		COORDINADOR/A DA DISCIPLINA:		NOEMÍ SALOMÓN SAAVEDRA		
CUADRIMESTRES	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	Horas de clase semanais:	1
ECTS/CUAD.							3	3	Observacións:	-----
DOCENTES:	NOME E APELIDOS					EMAIL/TEL/WEB		TITORÍA		
	NOEMÍ SALOMÓN SAAVEDRA					Noemi.salomon@gmail.com		VENRES 12:00		

2. DESCRIPTOR E COMPETENCIAS	
DESCRITOR: A improvisación como medio expresivo: principios xerais para desenvolve-la capacidade creativa. Tipos de improvisación: libre e condicionada. Formas e estilos de improvisación. Análise de formas improvisadas. Desenvolvemento progresivo da improvisación a partir de elementos musicais (estructuras harmónico-formais, melódicas, rítmicas, etc.) aplicación da improvisación á práctica do acompañamento.	
COÑECEMENTOS PREVIOS: Todos os coñecementos harmónicos e de análise anteriores.	
RELACIÓN CON OUTRAS DISCIPLINAS (OPCIONAL) Inda que, en principio, a improvisación musical significa facer un traballo, pasaxe, etc. sen telo planificado con antelación, é imposible facer una improvisación de certo nivel sen antes estudar as ferramentas necesarias para a súa realización de éxito. Estas ferramentas atópanse no coñecemento destas tres disciplinas: harmonía, composición e análise, desenvolvidas de xeito práctico no piano.	
COMPETENCIAS TRANSVERSAIS:	T1 T3 T7 T15
COMPETENCIAS XERAIS:	X2 X7 X8 X17 X21 X22 X23
COMPETENCIAS ESPECÍFICAS:	EI2 EI3 EI4 EI5 EI7 EI8 EI9
Ver a lista e descrición de competencias no Decreto 163/2015, do 29 de outubro	

3. OBXECTIVOS	
DESCRICIÓN	COMPETENCIAS RELACIONADAS
Potenciar a creatividade a partir do coñecemento e a práctica de técnicas de improvisación a solo ou en conxunto.	T1 T3 T15 X2 X7X8 X17 X21 X22 X23 EI2 EI3 EI4 EI5 EI7 EI8 EI9
Adestrar a lectura, a memoria e a interpretación comprensiva a través da análise de cada un dos elementos que integran as obras musicais de diferentes estilos.	T1 T3 T15 X2 X7 X17 X21 X22 X23 EI2 EI3 EI4 EI5 EI7 EI9
Realizar a análise harmónica ao teclado de obras para piano, reducindo a textura polifónica ao seu esquema básico.	T1 T3 X2 X7 X8 X17 X21 X22 X23 EI2 EI3 EI5 EI7 EI9
Improvisar melodías, acompañamentos ou pezas ya sea libremente ou seguindo pautas establecidas previamente	T1 T3 X2 X7 X17 X21 X22 X23 EI2 EI3 EI4 EI5 EI7 EI9

Memorizar e desenvolver estruturas harmónicas extraídas de obras do repertorio clásico de diferentes estilos	T1 T3 X2 X21 X22 X23 E12 E14 E15 E17
Desenvolver a capacidade de análise en canto a estruturas harmónicas e formais se refire e comprender a importancia e posibles aplicacións prácticas no seu desenvolvemento musical	T1 T3 T15 X2 X7 X8 X17 X21 X22 X23 E12 E13 E14 E15 E17 E19
Desenvolver o pensamento consciente mentres se está tocando	T1 T3 T7 T15 X2 X7 X8 X17 X21 X22 X23 E12 E13 E14 E15 E17 E19
Mostrar o reflexos necesarios para resolver no momento as posibles eventualidades que poidan xurdir durante a interpretación	T1 T3 T7 T15 X2 X7 X8 X17 X21 X22 X23 E12 E13 E14 E15 E17 E19
Valorar a improvisación como unha práctica que desenvolve a creatividade e a imaxinación musical	T1 T3 T7 T15 X2 X7 X8 X17 X21 X22 X23 E1 2 E13 E14 E15 E17 E19
Aprender a usar recursos tecnolóxicos para axudar a desenvolver a improvisación en grupo	T1 T3 T7 T15 X2 X7 X8 X17 X21 X22 X23 E12 E13 E14 E15 E17 E19 E19

4. CONTIDOS		
TEMAS	DESCRITOR DE SUBTEMAS 1º CUADRIMESTRE (Impro e acompañamento III)	SESIÓNS
1. O Acorde. Estructuras harmónicas. Patróns.	1.1 Estructuras harmónicas: Os acordes en inversión. Desenvolvemento por inversión. Enlaces. 1.2 Patróns rítmicos, melódicos e de acompañamento da música de finais do século XIX ata a actualidade. 1.3 Tonalidades maiores e menores. Escalas modais. Outras escalas. Círculo de quintas. Graos I-II-III-IV-V-V7-VI- VII-V do V. 1.4 Acordes de sexta. Acordes de sétima. Acordes de novena. 1.5 Cifrado harmónico. Cifrado americano. 1.6 Redución harmónica 1.7 Variacións rítmicas, melódicas e na textura. 1.8 Estructuras harmónicas de oito compases. 1.9 Redución harmónica. 1.10 Progresións.	6
2. Creación melódica	2.1 Construción do motivo con notas reais, notas de paso, floreos, apoiaturas, anticipacións e retardos. 2.2 Desenrolo de motivos e adaptación ás diferentes estruturas harmónicas por enlace e/ou transporte 2.3 Melodía eixo. 2.4 Células, motivos, semifrases e frases. 2.5 Frases de oito compases. Pregunta-resposta. 2.5 Creación melódica en base as harmonías traballadas	2
3. Improvisación e Acompañamento	3.1 Acompañamento de cancións infantís, cancións populares, leccións de solfexo e melodías clásicas, tendo en conta os contidos anteriormente tratados. 3.2 Improvisación imitativa e libre en base aos contidos traballados	6
4. Repaso dos contidos tratados	4.1 Repaso, afianzamento e traballados cuestións que poidan xurdir sobre os contidos	2
TOTAL SESIÓNS:		16 ¹
4. CONTIDOS		
TEMAS	DESCRITOR DE SUBTEMAS 2º CUADRIMESTRE (Impro e acompañamento IV)	SESIÓNS
1. O acorde. Estructuras harmónicas. Patróns.	1.1 Estructuras harmónicas: Os acordes en inversión. Desenvolvemento por inversión. Enlaces. 1.2 Patróns rítmicos, melódicos e de acompañamento da música do clásica e moderna. 1.3 Tonalidades maiores e menores. Escalas modais. Outras escalas. Círculo de quintas. Graos I-II-III-IV-V-V7-VI- VII-V do V. 1.4 Cifrado harmónico. Cifrado americano. 1.5 Variacións rítmicas, melódicas e na textura. 1.6 Estructuras harmónicas de oito compases	6
2. Creación melódica	2.1 Construción do motivo con notas reais, notas de paso, floreos, apoiaturas, anticipacións e retardos. 2.2 Desenrolo de motivos e adaptación ás diferentes estruturas harmónicas por enlace e/ou transporte 2.3 Melodía eixo. 2.4 Células, motivos, semifrases e frases. 2.5 Frases de oito compases. Pregunta-resposta. 2.6 Creación melódica en base as harmonías traballadas. 2.7 Música descritiva e programática.	2
3. Improvisación e Acompañamento	3.1 Improvisación e acompañamento aplicado ás artes escénicas e audiovisuais. 3.2 Improvisación imitativa e libre en base aos contidos traballados	6

4. Repaso dos contidos tratados	4.1 Repaso, afianzamento e traballados cuestións que poidan xurdir sobre os contidos	2
TOTAL SESIÓNS:		16 ²

¹ Ler o punto 8: Observacións, desta programación

² Ler o punto 8: Observacións, desta programación

5. PLANIFICACIÓN DOCENTE E METODOLOXÍA			
TIPO DE ACTIVIDADE E DESCRICIÓN	HORAS PRESENCIAIS	HORAS NON PRESENCIAIS	TOTAL HORAS
Práctica de aula: Traballo pormenorizado dos contidos propostos, partindo do máis sinxelo ao máis complexo, traballando os aspectos máis técnicos nun primeiro lugar e aplicándoos posteriormente a tarefas máis creativas. As clases terán unha compoñente principal de práctica co instrumento. Planificaranse as actividades de forma que se fomenta a participación simultánea do alumnado, impulsando así o traballo colaborativo na aula.	16		16
Práctica individual: Adestramento persoal do alumno de todas as ferramentas e técnicas da práctica harmónica e da improvisación ao teclado traballadas na aula. Comprenderá 1) análise do material musical sobre o que se traballa nas clases 2) preparación e adestramento dos recursos cognitivos técnicos e interpretativas necesarios para a práctica harmónica, repentización e improvisación		73	73
Actividades de avaliación (de ser preciso)	1		1
TOTAL HORAS:			90
. AVALIACIÓN			
FERRAMENTAS DE AVALIACIÓN	CRITERIOS DE AVALIACIÓN	COMPETENCIAS AVALIADAS	PONDERACIÓN
6.1. CONVOCATORIA ORDINARIA			
6.1.1 AVALIACIÓN ORDINARIA (CON AVALIACIÓN CONTINUA)			
Traballo na aula	Amosar na aula unha capacidade de aprendizaxe progresiva como resultado da optimización do rendemento da práctica individual.	T1 T3 T7 T15 X2 X7 X8 X17 X21 X23 EI3 EI4 EI5 EI8 EI9	20%
Traballos complementarios	Seguimento do traballo individual fora da aula proposto polo docente, onde se apliquen os coñecementos harmónicos e pianísticos/do acordeón adecuadamente; amosen os coñecementos harmónicos, melódicos e pianísticos/do acordeón, así como a escoita interna, para o acompañamento de melodías; amose coñecemento dos elementos e procedementos construtivos para a improvisación melódica; amose autonomía e solvencia na lectura e análise de pezas, fragmentos ou melodías; e se amose o coñecemento dos elementos e procedementos construtivos para a improvisación.	T1 T3 T15 X8 X21 X22 X23 EI2 EI4 EI5 EI7	80%
6.1.2. AVALIACIÓN ORDINARIA (ADIANTO DE CONVOCATORIA-EXAME DECEMBRO)			
1 Desenvolvemento de 2 estruturas harmónicas	Aplicar os coñecementos harmónicos e pianísticos/do acordeón adecuadamente	T1 T3 T15 X8 X22 EI7 EI9	20%
2. Harmonizar e improvisar un acompañamento a cada unha das 2 melodías dadas	Amosar os coñecementos harmónicos, melódicos e pianísticos/do acordeón, así como a escoita interna, para o acompañamento de melodías	T1 T3 T15 X2 X8 X17 X21 X22 X23 EI2 EI 4 EI5 EI7	20%
3. Improvisar unha frase sobre cada un dos 2 motivos dados	Amosar coñecemento dos elementos e procedementos construtivos para a improvisación melódica	T1 T3 T15 X2 X8 X17 X21 X22 X23 EI2 EI4 EI5 EI7	20%
4. Improvisación sobre 2 pezas, fragmentos e/ou melodías concretas de diferentes estilos aportados polo profesor, tendo en conta os aspectos formais, melódicos, rítmicos e/ou harmónicos das mesmas	Amosar autonomía e solvencia na lectura e análise de pezas, fragmentos ou melodías. Amosar coñecemento dos elementos e procedementos construtivos para a improvisación.	T1 T3 T7 T15 X2 X7 X8 X17 X21 X22 X23 EI2 EI3 EI4 EI5 EI7 EI8 EI9	40%
6.1.3. AVALIACIÓN ALTERNATIVA (PERDA AVALIACIÓN CONTINUA, máis de 4 faltas)			
1 Desenvolvemento de 2 estruturas harmónicas	Aplicar os coñecementos harmónicos e pianísticos/do acordeón adecuadamente	T1 T3 T15 X8 X22 EI7 EI9	20%
2. Harmonizar e improvisar un acompañamento diferente a cada	Amosar os coñecementos harmónicos, meló-	T1 T3 T15 X2 X8	20%

unha das 2 melodías dadas	dicos e pianísticos/do acordeón, así como a escoita interna, para o acompañamento de melodías	X17 X21 X22 X23 E12 E14 E15 E17	
3. Improvisar unha frase sobre cada un dos 2 motivos dados	Amosar coñecemento dos procedementos construtivos para a improvisación melódica	e elementos para a T1 T3 T15 X2 X8 X17 X21 X22 X23 E12 E14 E15 E17	20%
4. Improvisación sobre 2 pezas, fragmentos e/ou melodías concretas de diferentes estilos aportados polo profesor, tendo en conta os aspectos formais, melódicos, rítmicos e/ou harmónicos das mesmas	Amosar autonomía e solvencia na lectura e análise de pezas, fragmentos ou melodías. Amosar coñecemento dos procedementos construtivos para a improvisación.	T1 T3 T7 T15 X2 X7 X8 X17 X21 X22 X23 E12 E13 E14 E15 E17 E18 E19	40%
6.2. CONVOCATORIA EXTRAORDINARIA			
1 Desenvolvemento de 2 estruturas harmónicas	Aplicar os coñecementos harmónicos e pianísticos/do acordeón adecuadamente	T1 T3 T15 X8 X22 E17 E19	20%
2. Harmonizar e improvisar un acompañamento diferente a cada unha das 2 melodías dadas	Amosar os coñecementos harmónicos, melódicos e pianísticos/do acordeón, así como a escoita interna, para o acompañamento de melodías	T1 T3 T15 X2 X8 X17 X21 X22 X23 E12 E14 E15 E17	20%
3. Improvisar unha frase sobre cada un dos 2 motivos dados	Amosar coñecemento dos procedementos construtivos para a improvisación melódica	e elementos para a T1 T3 T15 X2 X8 X17 X21 X22 X23 E12 E14 E15 E17	20%
4. Improvisación sobre 2 pezas, fragmentos e/ou melodías concretas de diferentes estilos aportados polo profesor, tendo en conta os aspectos formais, melódicos, rítmicos e/ou harmónicos das mesmas	Amosar autonomía e solvencia na lectura e análise de pezas ou fragmentos. Amosar coñecemento dos elementos e procedementos construtivos para a improvisación	T1 T3 T7 T15 X2 X7 X8 X17 X21 X22 X23 E12 E13 E14 E15 E17 E18 E19	40%
Observacións: No caso da avaliación continua, aínda que se avalía e cualifica cada unha das clases para obter a cualificación final en base ás porcentaxes indicadas, poderá realizarse un exame ó final do cuatrimestre, en caso de querer obter unha cualificación superior á conseguida coa media resultante da avaliación diaria. O exame será o mesmo que para a avaliación alternativa e a extraordinaria. Nese caso, a cualificación final, será a nota media entre a resultante da avaliación continua e a obtida no exame realizado. SISTEMA DE CUALIFICACIÓN: Cualificarase en función da seguinte escala numérica de 0 a 10, con expresión de un decimal, á que poderá engadirse a súa correspondente cualificación cualitativa (Orde do 21 de novembro de 2016, Artigo 31) 0-4,9: Suspenso 5,0-6,9: Aprobado 7,00-8,9: Notable 9,00-10: Sobresaliente PROCEDEMENTO PARA A MATRÍCULA DE HONRA: A matrícula de honra poderá ser outorgada aos estudantes que obteñan unha cualificación igual ou superior a 9,0. O seu número non poderá exceder do 20% dos estudantes matriculados na materia no correspondente cuatrimestre, agás que o número de estudantes matriculados sexa inferior a 20, nese caso poderá concederse unha soa matrícula de honra. No caso de que varios alumnos e alumnas atópanse nesta circunstancia, poderán realizar unha proba específica como a proposta para a avaliación alternativa obtendo matrícula de honra o alumnado que obteña a cualificación maior na mesma.			

7. ALUMNADO CON NECESIDADES EDUCATIVAS ESPECIAIS	
DESCRIPCIÓN	CRITERIOS E PAUTAS
Como medida ordinaria de atención á diversidade, o profesorado pode adaptar os materiais empregados para traballar os contidos dentro da aula e mesmo a secuenciación de contidos, acelerándoa ou ralentizándoa puntualmente para adaptala ó ritmo de aprendizaxe do alumnado. Considérase medida ordinaria posto que a fin de curso se terían impartido todos os contidos contemplados dentro do tempo contemplado na programación. Por outra banda, e como medida extraordinaria, poderían adaptarse os contidos, previo informe do equipo de orientación específico da consellería, respectando sempre o esencial dos obxectivos fixados para cada curso.	No caso do alumnado con necesidades específicas de apoio educativo e para garantir os devanditos principios de igualdade de oportunidades, de non discriminación e de compensación de desvantaxes, as probas de avaliación ás que este alumnado se presente ó longo do curso serán adaptadas en tempo e forma, sempre e cando esta necesidade estea recoñecida oficialmente e seguindo as especificacións marcadas polo equipo de orientación específico da consellería en cada caso.

8. BIBLIOGRAFÍA, MATERIAIS E DOCUMENTOS

- Aebersold Jazz, J. (1967/1994) *Como improvisar y tocar Jazz (6ª ed.)*. Spanish Edition.
- Ansins Arbó, Miguel (2004) *Teoría y práctica del bajo cifrado, en su realización al piano*. Madrid: Real Musical.
- Bach, J. S. por García Vázquez, J.R. (2010) *22 pequeños preludios. Análisis y metodología de trabajo*. Madrid: Enclave Creativa
- Bach, J. S. por García Vázquez, J. R. (2008) *15 invenciones a dos voces. Análisis y metodología de trabajo*. Madrid: Enclave Creativa.
- Bernaudo, A. y Desportes, I (2003) *Manual práctico para el reconocimiento de los estilos desde Bach a Ravel*. Madrid: Real Musical Cortada, M.
- L. (2003) *Teoría y práctica del bajo continuo*. Barcelona: DINSIC Publicaciones Musicales, S.L.
- Coker, J. (1964) *Improvisando en Jazz*. Buenos Aires: EDITORIAL VICTOR LERU Ferrer, Ferran (2001) *Acompaña y disfruta*. Valencia: Impromptu Editores, S. L.
- Lorenzo de Reizábal, A., Olabarrieta Zaro, J. (2010) *Improvisación: De la teoría a la práctica*. Barcelona: Editorial Boileau. Levine, M. (2003). *EL libro del Jazz Piano*. EEUU: Sher Music Co.
- Molina, E.(1990). *Improvisación al piano. Volúmen 1. Ejercicios fundamentales*. Madrid: Real Musical (reeditado por Enclave Creativa.
- Molina, E. (1994). *Improvisación al piano. Voúmen 2. Desarrollo de estructuras armónicas*. Madrid: Real Musical. (reeditado por Enclave Creativa)
- Molina, E. (1994). *Improvisación al piano. Volúmen 3. Estructuras melódicas*. Madrid: Real Musical. (reeditado por Enclave Creativa)
- Molina, E.; Molina C.(2006) Burgmüller. 25 estudios fáciles para piano. Op 100. Análisis y metodología de trabajo. Madrid: Enclave Creativa
- Molina, E; Cisneros, J; Doña, I; Rodríguez, J.(2007). *Improvisación y acompañamiento. Voúmen 1*. Madrid: Enclave Creativa Ediciones S.L
- Molina, E; Cisneros, J; Doña, I; Rodríguez, J.(2007). *Improvisación y acompañamiento. Voúmen 2*. Madrid: Enclave Creativa Ediciones S.L
- Oltra, M. (2003). *Ejercicios de acompañamiento*. Barcelona. Ed. Boileau. Real Book I-II
- Toch, E. (2001). *La melodía*. Barcelona: Idea Books.
- Toch, E.(2001). *Elementos constitutivos de la música*. Barcelona: Idea Books

9. OBSERVACIÓNS

O tipo de contidos desta materia fai imposible na maioría dos casos a organización deles en sesións illadas e perfectamente delimitadas. A materia, eminentemente práctica, é de carácter tanto acumulativo como continuado e depende en gran medida da particularidade de cada alumno, pois hai grandes diferenzas en canto a velocidade de aprendizaxe e asimilación dos contidos. **Unha vez estudado, estes repítense unha e outra vez ao longo de todo o cuadrimestre, non quedando relegados só á sesión onde se introduciu.**

O repertorio por curso incluírá as pezas ou fragmentos de diferentes estilos necesarios para traballar os contidos propostos.

Dado que o número de semanas non coincide co número de sesións adaptarase cada curso segundo número e colocación dos festivos e as diversas actividades do centro modificando se fora necesario no propio curso o número de sesión asignadas a cada tema; en ningún caso se incluírán temas deste curso no seguinte.